

tonsággal garantálni. A következő évadtól blokkszerűen kerülnek színre az egyes alkotások: adott időintervallumon belül valósítja meg az Operaház az évadra tervezett előadás-számokat. Minden darabot három szereposztásban tartanak műsoron:

- 1.) nemzetközi sztárokkal;
- 2.) hazai legjobbakkal;
- 3.) hazai fiatalokkal.

A különböző szereposztások egyben különböző jegyár-kategóriát is jelentenek majd. Előzetes becslések szerint így mindenki megtalálja számítását: az is, aki elsősorban a művészekre és az is, aki inkább magára a darabra kíváncsi. Lehetőségük lesz fiatal művészeinknek főszerepben is gyakorlatot szerezni, megismertetni és megkedvelteni magukat a közönséggel.

A szellem frissen tartását szolgálja, hogy nem lesz az Operának főrendezője. Meghívások alapon rendezik majd a műveket – mindegyiket az a rendező, aki eddig a legjobbnak bizonyult az adott produkció kapcsán. Produkciókat is meghívunk majd – ehhez természetesen tudni kell, hogy a műsortervben szereplő művek melyikét ki és hol vitte színre, ezek közül melyik bizonyult sikeresnek és melyik „importálható”. (A Pikk Dámát például már e koncepció keretén belül nálunk is a Vagyim Milkov féle rendezésben mutatják be a közeljövőben.)

A bérleteket a fennálló műsorrendhez igazítják. Így is megvalósítható, hogy minden sorozatba kerüljön a megfelelő művekből a megfelelő napokra. A hagyományos, akár klasszikusnak is nevezhető repertoárnak az Erkel Színház, az újabb, ritkábban játszott da-

raboknak az Operaház ad otthont az elkövetkezőkben. Szeptembertől elsősorban ez utóbbiak állnak a műfaj kedvelőinek rendelkezésére, hiszen az Erkel Színház színpadát felújítják (erre a pénz rendelkezésre áll!), és emiatt ott csak novemberben indul a 2002/2003-as évad. Az Erkel Színház egyébként önálló adminisztratív és művészeti igazgatóval (O. Kovács Szilveszterrel illetve Keselyák Gergellyel) kezdheti új, önálló, az Operaház szellemiségétől azonban semmiben sem eltérő életét.

Mindezek a tervek előreláthatóan anyagiilag és munkaszervezésben is rendezett körülményeket prognosztizálnak a zenekari muzikusoknak. Cserében igényes és odaadó munkát várnak el tőlük. Győriványi-Ráth György igazi csemegékkel is kecsegteti a muzikusokat: Tervezi az itthon méltatlanul mellőzött szláv sikerdarabok bemutatását, köztük Janaček Jenufáját és a Katja Kabanovát, Sosztakovics tragikomikus, briliáns zenei nyelvezetű színpadi művét Gogol Az orr című novellájára, valamint Rimszkij-Korszakov Meze Szaltán cárról című kompozícióját.

Külön fejezetet jelent a tervezett Dohnányi Fesztivál, amellyel a zeneszerzőként méltatlanul mellőzött művész emléke előtt kíván tisztelegni a társulat. Bemutatják színpadi műveit, balettkompozíciót terveznek olyan hangszeres darabjaiból, amelyek még nem szerepeltek az eddigi balettenek között. Győriványi-Ráth karnagy úr játszani szeretné azt a II. szimfóniát, amely 1948 óta nem hangzott el Magyarországon.

E fesztivál kapcsán külön hangsúlyt kapnak a Székely Bertalan Terembe tervezett ka-

marazenei hangversenyek, amelyek szereplői az Operaház zenekari művészei lesznek. Dohnányi kamaraművei mellett megszólalnak majd Zemlinsky, Schönberg remekei is.

Az új művészeti vezető nem feledkezett meg arról sem, hogy egy kialakított és jól működő rendet csak úgy biztosíthat hosszú távon, ha saját nevelésű utánpótlásról gondoskodik. Ezt szolgálja a színházban működő Stúdió, amelynek első felfedezettjei már le is aratták az első babérokat. A fiatalok a mindennapi munka mellett rendszeres kurzusokon is rész vesznek, amelyeken olyan hírességektől tanulhatnak, mint amilyen Hamari Júlia, Renata Scotto, A. Reynolds és mások.

Figyelme nemcsak a színpadon állók, de a nézőtéren ülők utánpótlására is irányul: ismét látogathatók a műveket rövidített változatban, magyar nyelven megszólaltató lépcsőházi koncertek, tervezik a gyermek és ifjúsági operabarátok hálózatának kiépítését.

Szeretnék, ha minden jelentős előadást felvenné a Magyar Televízió, mégpedig nemcsak az első szereposztást a külföldi sztárokkal, hanem a másodikat is, amikor hazai legjobbjaink énekelnek.

A sajtótájékoztató rózsaszín képet festett tehát az Operaház közeljövőjéről. A koncepció átgondoltnak tetszik, hiszen mindenkit érint, akár a munkáról, akár a juttatásokról van szó. A főzeneigazgató szemlátomást élvez a kormányzó erők bizalmát, hiszen jelentős összeggel támogatták már eddig is az elképzelések megvalósítását. A rendezettség mindenképpen a zenei élet javát szolgálja, az újítások minden egyéb eredménye még „hab a tortán”.
Tóth Anna

TISZTELETJEGGYEL...

Próbák és megpróbáltatások

Őszintén szólva nem tudtuk igazából elképzelni a versenygazdaságot. A mindenható állam köldökzsinórján lógva gyakorta elábrándoztunk, milyen is volna, ha a sikert és az elismertséget nem holmi külső, mesterséges szempont szerint mérnék, hanem ez csakis a tehetség, a szorgalom és a kitartás függvénye lenne. Mindeme gondolatkísérlet azonban az állam ölébe kuporodva történt, ahol meleg volt ugyan, de kilátni nem különösebben lehetett. A politikai rendszerváltozás sem hozott azonnali művészeti rendszerváltást: a legvadkapitalistább megoldásoktól a leghumánusabb eljárásokig mindenre volt példa a kultúrafinanszírozás tajtékos vizein. Bő tíz évnek kellett eltelnie ahhoz, hogy erre vagy arra a módszerre felelősséggel rámondhassuk: valamilyen szempontból modellértékű.

Ha a szimfonikus zenekari életet tekintjük, modellkísérletekből aztán nem volt hiány. Úgyis mondhatnánk: lassacskán Dunát lehet rekeszteni velük. A muzikusok, az érdekvédők és a zenekarvezetők egyaránt megtanulhatták: zavaros időkben a túlélés a legnemeesebb célkitűzés. Csakhogy egy olyan területen, ahol egyszerre kell jelen lennie a művészi kifejezésnek és az üzemszerű működésnek, a kulturális missziót muszáj összeházasítani a gazdasági racionalitással. Ez a kötéltréfa pedig ahány ház, annyiféle koreográfiával zajlik – ám az mindenképpen közös bennük, hogy nagyot lehet zuhanni.

Felfedezhető egy másik közös vonás is: a zenekari tagok díjazásánál, esetleges további foglalkoztatásánál mind több helyen valamilyen teljesítményskálát, pontrendszert igyekeznek meghonosítani. A próbajátékokra utasított zenészek, túltéve magukat az első elemi felháborodáson, mintha kezdenének megbarátkozni a gondolattal: úgy kell alakítani pályaképüket, hogy teljes értékű zenekari tagként csupán addig számítnak rájuk, amíg képességeikhez viszonyítva maximálisan teljesítenek. (Olykor ez is kevés, ha egy-egy szólamon belül túlságosan erős a belső konkurencia.) Az érdekvédelem hagyományos harcmódora, a kollektív szerződések fedezékébe bújó, „kibekkelő” hozzáállás azonban kevésnek tűnik ahhoz, hogy az elbírálási szempontok méltányossága garantálva legyen.

Túl az életveszélyen

Támogatás- és létszámcsökkentés után is talpon maradt a Matáv Szimfonikus Zenekar

Sajátos hírzárlat övezte a Matáv Szimfonikus Zenekar szerkezeti átalakulását kísérő párbeszédet, fórumokat. Bolvári-Takács Gábor ügyvezető igazgató nem engedte elszabadulni az indulatokat, megpróbálta minden figyelmét arra fordítani, hogy az elkerülhetetlen vérveszteség a lehető legkisebb legyen. Számos intő példa figyelmeztette: célravezetőbb négy fal között lezárni a vitákat és már csak a végeredményről tájékoztatni a szenzációéhes „drukkereket”. Úgy érezte tisztességesnek, ha a fejleményekről előbb a kollégák értesülnek és csak utána a sajtó. A tájékoztatást tekintve tehát hajthatatlan volt; abban a pillanatban azonban, amikor minden érdekelt aláírta az új működés feltételeiről szóló okmányokat, ő maga telefonált: találkozhatunk, most már van miről beszélni. Erre a beszélgetésre február 7-én került sor.

– Csaknem egy esztendőre tekint vissza az a folyamat, amely most fordulóponthoz jutott a zenekarnál. Köztudott, hogy a Matáv Szimfonikus Zenekar alapítványi formában működik, az alapítványi kuratóriumában ketten képviselik az alapító Matávot. Egyikük már tavaly márciusban jelezte, majd tájékoztatta a zeneigazgató urat és engem, hogy a 2002-es évben a Matáv valószínűleg kisebb összeget tud szánni a zenekarára, azaz a 2002-ben kezdődő évadot az akkor rendelkezésünkre álló összeggel kell kialakítanunk, ezt kell figyelembe vennünk a műsorpolitika és a létszám esetében is. Ezt a tájékoztatást hivatalosan megismételték még 2001 tavaszán egy kuratóriumi ülésen, aztán, a júniusi évadzáró társulati ülésen Viniczay Ferencné, a kuratórium elnöke elmondta, hogy a Matáv legfeljebb 300 millió forinttal tudja

a továbbiakban a zenekart támogatni. Ez jelentős csökkentés és következményei nem csupán a konkrét költségvetési számokban jelentkeznek, de az esetleges megtakarítások után keletkező kamatösszegek csökkenésében is. Újra kellett tehát tervezni a költségvetést, ehhez igazítani a kiadásokat és körül kellett nézni, hogy lehet mindezt túlélni.

Eredetileg jóval kisebb összegről indult a beszélgetés, hiszen a Matáv 200-250 millió forintban kezdett el gondolkodni. A jobb pozíciók elérése elsősorban Ligeti András érdeme volt, aki világosan elmondta, hogy szakmai szempontból egy bizonyos szint alá nem lehet menni sem létszámában, sem műsorpolitikájában. Komoly szerepe volt ebben még a kuratórium elnökének és Nagy Bálint kommunikációs igazgatójának is; ők voltak azok, akik mint e

reszort felelősei, kijárták a Matáv vezetésénél, hogy a cég által működtetett 14 alapítvány közül a zenekar kedvezményezettebb helyzetben lehessen.

Végül a 2002-es üzleti tervben 300 millió forinttal állították be a zenekart, és megbízást adtak júniusban (a zeneigazgató úrnak és nekem, mint ügyvezető igazgatónak), hogy a nyár folyamán gondoljuk végig: milyen feltételekkel működhet tovább az együttes és októberre készítsünk átalakítási javaslatot.

Első lépésként Ligeti András készített évadtervet csökkentett előadászámmal, több ismétlődő hangversennyel és kisebb létszámot igénylő művek műsorra tűzésével – azaz csökkentett költségvetéssel. Mindezzel együtt megmaradhatott a zenekar zeneakadémiai és MTA dísztermi jelenléte. A tervezett darabok előadásának egy része 49

Az utóbbi időben két „modell” kerülhetett az érdeklődés fókuszába. Az egyszerűbb helyzet az Operáé, ahol – a kórusokhoz hasonlóan – lényegében duplikálják a zenekarokat is: egységes művészeti irányítás alatt ugyan, de külön-külön zenekar szolgálja a produkciónak az Operaházban és az Erkel Színházban. Itt a finanszírozás némiképp hasonlít a „boldog békeidőkre”: a kulturális kormányzat kedveli az operakultúrát, kiemelt támogatást biztosít e nemzeti intézményeknek, s ez a jövedelmekben is megmutatkozik. A próbajáték (vagy meghallgatás) itt is a pontszerzés része, ám a rendszer annyiban vegyes, hogy ugyanennyit lehet összegyűjteni a művészeti vezetőtől, a karnagytól és a szólamvezetőtől. Az eredmény erősen kihat a pénztárca vastagságára is: maximális eredmény esetén a jövedelem – a minőségi pótléknak köszönhetően – akár a két és félszeresére (negyedmillióra) is rúghat.

Más a helyzet a Matáv zenekarnál, ahol a leépítést kellett a béremeléssel összehangolni. A művészetbe itt keményen beavatkozik a gazdaság (a névadó vállalat elveszíti monopolhelyzetét a vezetékes telefonpiacon, ezért nadrágszínhúzásra kényszerül, kényszerűen megcsappantja az alapítványai számára szánt összegeket), de az elhúzódó viták (hogy negyvenkilenc, hetvenkét vagy nyolcvannégy főállású zenekari tag legyen-e) azt mutatják: tanácstalan a muzsikás társadalom ilyen kiélezett egzisztenciális helyzetekben. Valóban értékelendő gesztus lemondani kollektíven a béremelésről a státuszok megmentése érdekében – ám ez csak a szokott halogató taktika megnyilvánulása. Kevesebb pénzből ugyanolyan produkciót nyújtani persze nem mindennapi bűvészműtárvány – a leépítést olyan belső értékelési rendszer mentén végezték el, amely mind a próbajátékot, mind az átlagolást kizárta.

Nem kell nagy jóstehetség hozzá: lesznek még bonyodalmak mindkét esetben. Az előbbi modellben nem biztos, hogy a bőség-szaru folyamatosan nyitva lesz; a másodikban a feszített gazdálkodási tervet a legkisebb váratlan esemény is megingathatja. A muzsikásokat nemcsak a próbajátékok, hanem más – ma még alig sejtett – megpróbáltatások is várják a művészeti szabadverseny kezdetén világában.

Csontos János